

KRIMINALFORSORGEN

INFORMATIONSMATERIALE OM BØRN AF INDSATTE

TIL ANSATTE I GRUNDSKOLEN

INDHOLD

INDLEDNING	5
OM BØRN AF INDSATTE	6-17
Forskellige børn, forskellige vilkår	
Fængslingens konsekvenser i hjemmet	
Netværk og relationer	
Barnets kontakt til den indsatte forælder	
Hemmeligheder	
Tabu og stigmatisering	
Fængslingens konsekvenser i skolen	
SKOLENS ROLLE	18-21
Dit samarbejde med den tilbageværende forælder eller værge	
Inddragelse af kollegaer	
Inddragelse af kommune	
Hvad du kan gøre, hvis du har en elev med en indsat forælder	
STEDER DU OG PÅRØRENDE KAN HENVENDE JER FOR VEJLEDNING OG HJÆLP	22
MATERIALER OG INFORMATION OM BØRN AF INDSATTE	23

”

Jeg fortalte det ikke i skolen med det samme, men jeg begyndte at græde hele tiden. I timerne. I skolegården.

Josephine

”

Hun brugte mig meget til at tale med. Både når hun var glad, og når hun var ked af det. Når man har sådan en elev, er det vigtigt, man giver sig lidt ekstra tid til hende. [...] Det er ikke noget, man lærer om på seminarier. Det er aldrig blevet sagt, hvordan man håndterer en situation, hvor en elevs mor eller far kommer i fængsel.

Folkeskolelærer

INDLEDNING

Denne folder er skrevet til dig, der er ansat i grundskolen og vil vide mere om, hvordan du bedst støtter et barn med en indsat forælder.

En forælders fængsling er for de fleste børn en stor belastning. Som lærer eller anden fagprofessionel i grundskolen kan du hjælpe med at fastholde barnet i velkendte rammer og fællesskaber, og du kan bidrage til forudsigelighed og tryghed i en hverdag, der er præget af store forandringer.

I denne folder kan du læse om nogle af de vilkår, der gør sig gældende for børn med en indsat forælder, og hvad du skal være opmærksom på. Du kan læse om, hvem du kan kontakte for sparring og hjælp. Sidst i folderen bliver du præsenteret for materiale, du kan bruge i undervisningssammenhæng og for inspiration til yderligere læsning.

OM BØRN AF INDSATTE

I Danmark er der konstant omkring 4.000 børn af fængslede. For langt de fleste børn er det deres far, der er indsat. Disse børn vokser op under meget forskellige vilkår, men fælles for dem er, at de er langt mere udsatte end børn generelt og har behov for støtte.

Der er ofte stigma forbundet med at være pårørende til en indsat. Derfor er det vigtigt at være opmærksom på, at børn af indsatte og den tilbageværende forælder skal ses som pårørende, som ikke selv er skyldige i den situation, de står i.

FORSKELLIGE BØRN, FORSKELLIGE VILKÅR

Når forældre fængsles, er det meget forskelligt, hvordan børn bliver påvirkede. For nogle børn vil det betyde et tab af en vigtig omsorgsperson, mens andre børn kan have haft en perifer relation til forælderen. Nogle børn har levet i en kernefamilie og har haft en hverdag sammen med forælderen. Andre børn lever i brudte familier, og nogle børn er anbragt uden for hjemmet.

For nogle børn kommer anholdelsen og fængslingen som et chok, mens det for andre børn er en tilbagevendende begivenhed. Nogle børn har forældre, der afsoner meget lange domme, mens andre børn skal undvære deres forælder i kort tid.

Ligesom børnenes vilkår kan variere meget, kan deres følelser over for den indsatte forælder også være forskellige og præget af skift. Børnene kan fx føle savn, skyld, skam, vrede, bekymring, sorg, afmagt og mange andre følelser.

Nogle børn vil opleve et stort tab, mens det for andre børn kan være en lettelse, at forælderen er i fængsel. Uanset hvilke livsvilkår, følelser og oplevelser barnet har, skal det vide, at der er voksne omkring det, som kan give støtte.

FÆNGSLINGENS KONSEKVENSER I HJEMMET

Fra dansk og international forskning ved vi, at forældres fængsling har betydning for de indsatte børn både på kort og langt sigt. Ud over at børnene mister kontakten med forælderen i hverdagen - hvis de har kontakt - er der en række afledte og direkte konsekvenser for barnet og familien.

Når en forælder fængsles, mister nogle familier en stor del af deres økonomiske grundlag. Dertil kommer, at mødre til børn af fængslede oftere står uden for arbejdsmarkedet og har en dårligere økonomi, ligesom de oftere ikke har en videregående uddannelse sammenlignet med mødre generelt.

I nogle familier medfører en forælders fængsling, at rollerne i familien forandres, og at børnene pålægges eller påtager sig et ansvar, der i højere grad ligner en voksens. Børnene forsøger fx at hjælpe familien økonomisk, praktisk og følelsesmæssigt. De passer fx mindre søskende, ordner huslige opgaver og bidrager økonomisk via fritidsjob.

De ændrede roller i familien kan blive en udfordring, når en forælder, der løslades igen, skal indgå i familien. Det kan være svært for børn, der under en forælders afsoning er blevet en lille voksen i hjemmet, at finde tilbage til den gamle rolle som barn af en forælder, som nu igen skal være den voksne i hjemmet.

”

Jeg giver min mor mit hævekort, så når jeg får løn, så overfører jeg de penge til hendes konto. [...] jeg hjælper med, hvad jeg har.

Kristoffer, 16 år

”

Ham [lillebroren] passer jeg på hele tiden, uafbrudt. Og prøver at ... Altså, det er mig, der læser med ham hver dag. [...] Og i en periode, der kalder han mig faktisk også "mor". Det var ikke noget, han tænkte over, det var bare – det lå bare lige til det.

Hannah, 20 år

NETVÆRK OG RELATIONER

For alle familier er det en fordel at have et netværk, som man kan trække på. Børn, der lever i familier med indsatte forældre, har dog generelt i mindre grad relationer og netværk, som kan støtte dem.

Forskning viser, at børn af fængslede sjældnere har venner med hjem end andre børn, og at de ser deres bedsteforældre mindre. Børn af fængslede går samtidig i mindre grad til fritidsaktiviteter end børn generelt. Børn af indsatte oplever at blive holdt uden for fællesskabet, bevidst eller ubevidst, pga. deres forælders fængsling, og de bliver i højere grad mobbet end andre børn. Der kan også være en fare for, at barnet selvisolerer sig af frygt for, at andre skal finde ud af, at barnets forælder er indsat.

”

Jeg er mega flov over det, han har gjort.

Trine, 17 år

”

Der var mange, der sagde, at ham vil jeg ikke være sammen med, fordi så var de bange for at blive blandet ind i et eller andet. [...] Så der mistede jeg også mange venner...

Jack

BARNETS KONTAKT TIL DEN INDSATTE FORÆLDER

De børn, der har kontakt med deres fængslede forælder, kan opleve, at fængslets rammer og rytme påvirker deres hverdagsliv: Telefonopkald og besøg i fængslet skal nøje planlægges, og børnenes hverdag og fængslets tidsrytmer kan nemt kollidere.

For mange børn er det vigtigt at holde kontakt til deres indsatte forælder. For andre børn er det ikke det bedste for barnet, ligesom nogle børn ikke selv ønsker kontakt, hvilket bør respekteres.

”

Mor snakker sådan en halv time ad gangen. Som vi så synes er rigtig irriterende. Så når vi skal låne telefonen, så vil hun ikke lade os låne telefonen. Og så lige når jeg sidder, lige når jeg har fået den, så ringer han. Også når man sidder og spiser, så ringer han bare. Og det er også rigtig irriterende.

Jenny, 9 år

HEMMEIGHEDER

Nogle børn er informeret om deres forælders fængsling, mens andre får fortalt dele af sandheden. Der vil også være mødre, som fx vælger at fortælle deres børn, at faren er ude at rejse.

Børn opfanger meget og kan tit godt mærke, at tingene ikke er, som de får fortalt. Når en forælder ikke fortæller barnet sandheden om den anden forælders fængsling, er det ofte ud fra et ønske om at skåne barnet. Hemmeligholdelse risikerer dog at skabe mistillid mellem barn og den tilbageværende forælder, da børn ofte fornemmer, at der er noget, der ikke stemmer.

Uvisheden kan samtidig betyde, at børnene bekymrer sig meget, gør sig ubehagelige forestillinger om forælders pludselige fravær og bruger en masse energi på at opsamle informationer, fordi de selv forsøger at stykke en historie sammen, der giver mening. Barnet risikerer ligeledes af omveje og på en uhensigtsmæssig måde at få at vide, at far eller mor er fængslet.

Forskning viser, at børn bedre kan bearbejde deres følelser om en forælders fravær, hvis de ved, hvad det skyldes, og at børn modsat, hvis fængslingen hemmeligholdes for dem, kan udvise aggressiv og negativ opførsel.

”

Jeg vidste ikke, hvor han var, men jeg vidste godt, at han ikke var taget på ferie. For han var aldrig før rejst uden at have sagt farvel til mig.

Barn af indsat

”

Nogle gange drømmer jeg om ham. Han sidder der og fryser og ikke får mad.

Jannik, 9 år

”

Det var en kæmpe lettelse. En kæmpe, kæmpe lettelse, at de havde fundet ham. Jeg havde jo været så bange for, at han lå på bunden af et eller andet hav.

Jonas var 10 år, da han fik at vide, at hans far, som havde været "forsvundet" i tre uger, var i fængsel

TABU OG STIGMATISERING

En fængsling er for mange et tabu, og børn af indsatte kan frygte stigmatisering. De bruger derfor ofte meget tid på at overveje, hvordan de skal forholde sig til omgivelserne af frygt for omgivelsernes reaktion.

Det kan særligt være udpræget, hvis barnet eller familien ønsker at hemmeligholde fængslingen for andre. I sådanne tilfælde er der stor risiko for, at barnet ikke får den nødvendige støtte fra skolen og sine øvrige omgivelser.

**Ingen spurgte, selvom alle havde læst om det i avisen.
Det gjorde mig endnu mere skamfuld.**

Ung kvinde, hvis far sad i fængsel, da hun var barn

FÆNGSLINGENS KONSEKVENSER I SKOLEN

Børn af fængslede kan opleve, at tanker og følelser om den indsatte forælder, og de konsekvenser fængslingen har haft for barnet selv, trænger sig på i en grad, der gør det svært at koncentrere sig i skolen.

Børn af fængslede kan også have fysiske reaktioner på fængslingen såsom hoved- eller mavepine eller depressive reaktioner, hvilket også kan påvirke skolegangen.

Nogle børn får adfærdsmæssige problemer i forbindelse med en forælders fængsling. Nogle bliver udadreagerende, mens andre bliver mere indadvendte. I skolen kan børnenes adfærdsmæssige problemer vise sig ved, at barnet ikke kan følge med i timerne pga. manglende koncentration eller ikke får lavet lektier.

Undersøgelser viser, at børn af fængslede oftere skifter skole end børn generelt, og at de pjækker mere. At pjække kan være en reaktion på, at barnet ikke kan håndtere det sociale fællesskab i skolen.

Jeg har tænkt så meget på min
[fængslede] mor, at jeg ikke kunne
følge med i timerne.

Amalie, 7 år

Der kan for et barn være usikkerhed og utryghed forbundet med at skulle fortælle om en forælders fængsling i skolen. Det kan derfor være en ubehagelig oplevelse uventet at blive konfronteret af andre elever med fængslingen eller ved spørgsmål fra lærere. Barnet kender ikke altid alle svarene, fx hvornår den fængslede bliver løsladt, og kan føle sig usikker og skamme sig over fængslingen.

Omvendt er det mentalt hårdt for et barn, hvis ingen i skolen kender til fængslingen, og den dermed bliver en hemmelighed, barnet skal bruge energi på at holde på i skoletiden.

En lærer eller andet pædagogisk personale på skolen kan derfor være en vigtig fortrolig allieret for et barn af en indsat i en sårbar tid, hvor der er meget på spil i barnets liv.

SKOLENS ROLLE

Lærere, pædagoger og andre voksne, der i en skolehverdag møder et barn med en indsat forælder, kan spille en afgørende rolle for barnets trivsel og udvikling og medvirke til, at barnet bedre kan klare den byrde, det er at have en forælder i fængsel. Selvom skolegangen kan være udfordrende for børn af indsatte, kan skolen også blive et frirum, hvor børn af indsatte kan fokusere på noget andet end fængslingen.

De gode lærere er ikke dem, der ser mærkeligt på én, som min engelsklærer gør. De gode lærere spørger én, om man vil gå med udenfor og snakke lidt, når man er ked af det. De ser det ligesom, når man er trist.

Kristian, 12 år

DIT SAMARBEJDE MED DEN TILBAGEVÆRENDE FORÆLDER ELLER VÆRGE

Hvis du har en elev med en indsat forælder, men barnet ikke er informeret, er det relevant at tale med den tilbageværende forælder eller værge om dette. Tal fx om, hvordan barnet kan få at vide, at far eller mor er i fængsel på en alderssvarende måde, eller sæt forælderen/værgen i kontakt med pårørende foreningen SAVN, der kan hjælpe i processen.

INDDRAGELSE AF KOLLEGAER

Husk at viden om en forælders fængsling kun må deles med kollegaer, børn i klassen og andre i det omfang, det er aftalt med barnets tilbageværende forældre og barnet selv.

INDDRAGELSE AF KOMMUNE

I nogle tilfælde vil det være relevant at underrette kommunen jf. barnets lov § 133. Du skal underrette kommunen, hvis du er bekymret for trivslen eller udviklingen hos et barn.

HVAD DU KAN GØRE, HVIS DU HAR EN ELEV MED EN INDSAT FORÆLDER

1.

Tal med og lyt til barnets og familiens specifikke behov før du evt. sætter noget i værk. Børn af indsatte er en mangfoldig gruppe med forskellige behov.

2.

Lad barnet lede samtalen, når du taler med barnet. Gør plads til at barnet kan tale, være stille, vred, ked af det eller andet.

3.

For at starte en samtale med barnet kan du fortælle barnet, hvad du ved om forældrens fængsling og herefter beskrive, hvad du har lagt mærke til. Fx *"Din mor har fortalt mig, at din far sidder i varetægtsfængsel ... Jeg har lagt mærke til, at du er blevet mere stille i timerne og ikke længere leger med dine kammerater."*

4.

Du kan også give dine bud på, hvorfor barnet har ændret adfærd fx ved at sige *"Jeg tænker, at det måske handler om, at din far er væk, og at du bekymrer dig og har svært ved at koncentrere dig om skolen"*.

5.

Spørg om, hvad barnet tænker om det, du siger, så det har mulighed for at acceptere, afvise eller nuancere dine forslag.

6.

I nogle tilfælde kan det være en idé at etablere en støttefunktion for barnet, fx en lærer, pædagog eller en mentor udefra afhængigt af barnets behov og ønsker.

7.

Det er udbredt blandt børn af indsatte at føle skam og skyld i forbindelse med en forælders fængsling. Lyt til barnet og vær behjælpelig, hvis du ser behov for, at barnet får professionel hjælp til at bearbejde sine følelser.

TILBUD OM RÅD OG SPARRING TIL DIG SOM FAGPERSON, TIL BØRN AF INDSATTE OG ØVRIGE PÅRØRENDE TIL INDSATTE

KRIMINALFORSORGENS PÅRØRENDELINJE

Her kan børn og voksne henvende sig og tale med en socialrådgiver fra kriminalforsorgen.

Telefonnummer: **70 26 04 06**

PÅRØRENDEFORENINGEN SAVN

Foreningen har en række aktiviteter for pårørende, herunder børn af indsatte. SAVN tilbyder bl.a. gratis telefonrådgivning til pårørende til indsatte og til fagpersoner.

BØRNTELEFONEN

Ring, chat, sms eller skriv et brev og få hjælp (*bornetelefonen.dk*). Børnenes linje til rådgivning, trøst eller bare en voksen, der har tid til at lytte.

Telefonnummer: **116111**

HØRT

Gratis hjælp og rådgivning for unge mellem 15-24 år (*hort.dk*)

MATERIALER OG INFORMATION OM BØRN AF INDSATTE

På *kriminalforsorgen.dk* kan du under **Familie og børn** finde informationer om kontakt til den indsatte, hjælp og støtte samt øvrige informationer. Her ligger også en række videoer, hvor børn besøger deres forældre i fængsler og arresthuse.

BØGER OG ANDET MATERIALE OM BØRN AF INDSATTE:

BØGER

"Henrik har en hemmelighed"
af Kirsti Hansen Demény

"Min far sidder i fængsel"
af Guni Martin

"Når porten smækker i"
af Christine Tscherning

"Bare en dag uden"
af Wenche Thinnesen
Vogtmann

FILM

"Et hul i himlen – når mor og far er i fængsel"

"Emilia" (på svensk)

FORSKNING

"Børn af fængslede" af Janne Jakobsen og Peter Scharff Smith, 2011

"Indsat far, udsat barn?"
VIVE, 2016

"Når straffen rammer skævt"
Trygfonden, 2022

KRIMINALFORSORGEN

Indsæt selv relevante kontakter i kommunen

Publikationen bygger på *Børn af fængslede* og *Indsat far udsat barn?*
Det er også fra disse udgivelser, publikationens citater stammer fra.

Find denne folder på: Familie og børn - Kriminalforsorgen